

трансформується в єдиний напрям соціально-економічних перетворень, економіка дістає нові імпульси та перетворення.

1.Гесць В.М. Інноваційний шлях розвитку та економічне зростання // Інноваційна Україна: Наук. зб. Вип.7. – К: НТУ „КПІ”, 2005. – С.38-42.

2.Иванова Н.И. Национальные инновационные системы. – М.: Наука, 2002. – 244 с.

3.Вашук Я.П. Національна інноваційна система України: проблеми формування та реалізації // [http:// patent/ km.ua./ukr/ artides/ i 1120](http://patent/km.ua/ukr/artides/i1120).

4.Федулова Л., Пашута М. Розвиток національної інноваційної системи України // Економіка України. – 2005. – №4. – С.35-47.

Отримано 11.03.2010

УДК 658.011

О.В.НОВАК

Придніпровська державна академія будівництва і архітектури, м.Дніпропетровськ

НАПРЯМКИ ІННОВАЦІЙНОГО ПРОЦЕСУ В БУДІВНИЦТВІ УКРАЇНИ

Досліджуються напрямки інноваційного процесу в будівництві та вплив інституціональних чинників на інноваційну активність будівельної галузі. Обґрунтовується необхідність формування єдиного галузевого інноваційного потенціалу на базі відновлення і розвитку інноваційних потенціалів всіх галузей, що приймають участь у інвестиційному процесі, а також форми організаційної та фінансової підтримки з боку держави.

Исследуются направления инновационного процесса в строительстве и влияние институциональных факторов на инновационную активность строительной отрасли. Обосновывается необходимость формирования единого отраслевого инновационного потенциала на базе возобновления и развития инновационных потенциалов всех отраслей, которые принимают участие в инвестиционном процессе, а также обеспечения организационной и финансовой поддержки со стороны государства.

The article deals with the innovation process in construction and the influence of institutional factors on innovative activities in construction industry. The necessity of forming a common innovative potential based upon the renewal and development of innovative potentials in all the sectors taking part in the innovative process as well as the, and also provision of a state based organizational and financial support is scientifically grounded.

Ключові слова: будівельна галузь, інновації, інноваційний потенціал, будівельно-монтажні роботи.

Визначення стратегій і напрямків інноваційного розвитку різних галузей народного господарства України є завданням, з одного боку, складним, а з іншого – відповідальним. Адже практично всі уряди офіційно проголошують курс на інноваційний розвиток. Але наповнення цих декларацій реальним змістом не відбувається внаслідок об'єктивних причин, наприклад, нестача інвестиційних ресурсів у необхідних обсягах, деградація або втрата здатності до відтворення інноваційного потенціалу і т.д., а також суб'єктивних причин, зокрема,

через інертність та безініціативність менеджменту підприємств у ставленні до інноваційної діяльності, суперечності щодо пріоритетів (у тому числі й щодо державної підтримки певних напрямків інноваційної діяльності) тощо [3].

Більш-менш визначеною з цих питань виглядає ситуація в промисловості. Хоча способи й обсяги підтримки інноваційного процесу в промисловості викликають ряд нарікань, а визначення пріоритетів є, як мінімум, дискусійним, все ж таки на рівні наукового обґрунтування маємо консенсус щодо провідної ролі інноваційно-проривних технологій в організації інноваційно-інвестиційної діяльності промислових підприємств і підпорядкованої ролі технологій, що лідирують, поліпшувальних та копіювальних технологій і продуктів.

Дещо по-іншому складається ситуація в будівництві. Цій галузі приділяється значно менше уваги в плані моніторингу та стимулювання інноваційно-інвестиційної діяльності через бачення її підпорядкованої ролі як підсистеми інфраструктури основного виробництва (промисловості, сільського господарства). Схожою виглядає і ситуація з науковими дослідженнями інноваційного розвитку, переважна більшість з яких зосереджена на загальних питаннях інноваційного процесу та проблемах інновацій у промисловості й сільському господарстві [1, 2, 4, 6-8]. Проблеми інноваційного розвитку будівельної галузі присвячено значно менше праць, що, враховуючи місце галузі в системі національного виробництва та динаміку її розвитку в останні роки, свідчить про актуальність цієї теми.

Метою даної роботи є визначення та дослідження напрямків інноваційного процесу в будівництві та впливу інституціональних чинників на цей процес щодо підтримки інноваційної активності будівельної галузі.

Розглядаючи місце будівельного комплексу в інноваційному процесі на національному рівні, необхідно відзначити, що саме будівництво має відіграти ключову роль в реалізації стратегії інноваційного розвитку всієї національної економіки. Адже загальновідомими є і застаріла технологічна база, і стан основних фондів виробничих підприємств (зношеність 60-80%), і проблеми розвитку виробництва, пов'язані з недостатнім ремонтно-модернізаційним обслуговуванням інфраструктурних об'єктів. Тому найближчим часом будівельна галузь країни повинна стати основним інструментом для вирішення наступних завдань інноваційної модернізації національної економіки:

1. Підтягування техніко-технологічного рівня основних виробництв до рівня, досягнутого розвинутими країнами світу.
2. Оновлення матеріальної бази основних виробництв, у першу

чергу активної частини основних фондів. Це завдання напряму пов'язане з першим.

3. Оновлення та розвиток виробничої інфраструктури.

4. Модернізація інфраструктурних об'єктів невиробничої сфери.

Відставання української економіки навіть від середньоєвропейського рівня економічного розвитку настільки значне, що з огляду на масштабність наведених вище завдань і необхідність виконання їх у стислі терміни, територія нашої країни повинна найближчим часом перетворитися на суцільний будівельний майданчик. Але таке широкомасштабне розгортання будівельної активності не буде ефективним, якщо здійснюватиметься на застарілій матеріально-технічній і технологічній базі.

Розглянемо два напрямки інноваційного процесу, що мають безпосереднє відношення до будівництва.

1. Зростання питомої ваги інноваційно-орієнтованих підрядних робіт (тобто, будівельно-монтажних робіт, що безпосередньо забезпечують впровадження нової техніки, нових технологій чи виробництва нових продуктів) у загальному обсязі будівельно-монтажних робіт.

2. Інноваційна перебудова самої будівельної галузі (інноваційне технічне оснащення будівельно-монтажних робіт, технологічні інновації, інновації в сфері організації й управління будівельно-монтажними роботами).

Стосовно першого напрямку можуть виникнути питання щодо можливості будівельних підприємств взагалі впливати на структуру підрядних робіт (мається на увазі структурування будівельно-монтажних робіт за критерієм їх відношення до інноваційної складової інвестиційних проектів). Дійсно, такий вплив є досить обмеженим у період економічної кризи і циклічного спаду будівельної активності, коли в умовах скорочення інвестиційного попиту виникає значний надлишок підрядних потужностей і будівельні підприємства погоджуються на реалізацію будь-яких будівельних проектів, незважаючи на наявність в них інноваційної складової та її питому вагу. Але в період економічного поживлення і циклічного підйому, коли відчуватиметься дефіцит підрядних потужностей, будівельні підприємства матимуть можливість формування пакету замовлень за критеріями очікуваної доходності (прибутковості) їх реалізації, чи навіть адекватності наявних і доступних потужностей структурі підрядних робіт. І в цих умовах ймовірність надання переваги, скажімо, складним з організаційно-технологічної точки зору проектам з реконструкції, модернізації, технічного переоснащення виробничих потужностей чи інфраструктурних об'єктів на інноваційній основі перед проектами з мінімальною інно-

ваційною складовою, є досить низькою. В усякому разі, без додаткових стимулів.

До речі, в рамках існуючої статистичної звітності і системи визначення обсягів будівельно-монтажних робіт відсутня можливість визначення питомої ваги інноваційної складової підрядних робіт, тоді як у промисловості існує ряд показників, що дають більш-менш об'єктивну характеристику інноваційного процесу: показники обсягів і питомої ваги інноваційної продукції, витрат на інновації, обсягів експортної інноваційної продукції та ін. Серед них виділяється своїм значенням показник питомої ваги високотехнологічної продукції [5]. Очевидно, такі показники мають бути запровадженими й у будівництві, як з метою більш коректного аналізу інноваційної динаміки, так і з метою вирішення питання стимулювання будівельних організацій до виконання будівельно-монтажних робіт, які забезпечують розвиток вітчизняних підприємств і реконструкцію інфраструктурних об'єктів на інноваційній основі.

Одним із таких показників міг би стати показник питомої ваги інноваційно-орієнтованих будівельно-монтажних робіт у загальному їх обсязі. Такий показник повинен визначатись у складі інвесторського кошторису та може бути використаний для надання відповідних переваг будівельним підприємствам, наприклад, для застосування регресивної шкали оподаткування прибутку будівельних підприємств залежно від питомої ваги інноваційно-орієнтованих будівельно-монтажних робіт у загальному їх обсязі (хоча такі пропозиції мають бути додатково вивчені).

В будь-якому разі такого роду переваги могли би позитивно вплинути на вирішення проблеми дефіциту підрядних потужностей під проекти інноваційної модернізації вітчизняних підприємств, а також надати конкурентні переваги вітчизняним будівельним підприємствам у разі експансії на ринок підрядних робіт з інноваційної модернізації закордонних будівельних компаній.

Що стосується другого напрямку, очевидно, що для його реалізації необхідні розвинутий інноваційний потенціал і критична маса підприємницької активності у напрямку впровадження науково-технічних досягнень. З огляду на реструктуризацію вітчизняного будівельного комплексу, що відбулася протягом останніх 20-ти років, необхідно відзначити суттєве зниження інноваційного потенціалу як окремих підприємств, так і галузі в цілому, з ряду причин. Безумовно, необхідно відновити інноваційний потенціал у будівництві, і, в першу чергу, на галузевому рівні. Галузевий рівень має стати основним через те, що на сьогодні більшість будівельних підприємств (особливо в регіонах) є

малими або середніми, а крупні будівельні підприємства збереглися переважно в столиці та мегаполісах. Звичайно, певний інноваційний потенціал повинно мати і невелике підприємство, але в такому масштабі можна підтримувати лише потенціал, спрямований на впровадження існуючих розробок у сфері нової техніки та технологій. Потенціал, здатний генерувати нові розробки, можна створити і розвивати лише в умовах крупних підприємств або на галузевому рівні. Відносно сучасного стану будівельної галузі раціональним є саме такий підхід.

Отже, необхідні комплексні заходи щодо формування єдиного галузевого інноваційного потенціалу, який поєднає інноваційний процес за всіма видами діяльності, що утворюють технологічний ланцюг освоєння капіталовкладень:

- проектно-конструкторська і проектно-вишукувальна діяльність (проектна підгалузь);
- виконання будівельно-монтажних і спеціальних робіт (будівельна підгалузь);
- виробництво будівельних матеріалів і конструкцій (підгалузь по виробництву нестандартного обладнання, металоконструкцій, залізобетонних конструкцій, промисловість будівельних матеріалів);
- виробництво будівельної техніки (підгалузь машинобудування, що спеціалізується на виробництві будівельної техніки).

Таким чином, це має бути система науково-дослідних, дослідно-експериментальних, проектно-конструкторських, проектно-технологічних організацій та закладів, об'єднаних спільною метою – техніко-технологічною модернізацією всього комплексу будівництва, починаючи від ефективних проектних рішень і закінчуючи забезпеченням ефективними будівельними матеріалами, технікою та технологіями їх реалізації в будівельних проектах. При цьому важливо подолати відомчі бар'єри, що призводять до розосередження зусиль і розпорошення коштів.

Без державної підтримки таку систему створити в сучасних умовах досить складно. Державна підтримка повинна мати, по-перше, організаційну складову – допомога у формуванні організаційної структури і окремих структурних підрозділів на базі різних форм власності, по-друге, фінансову складову. Пряма фінансова підтримка з боку держави у цьому випадку навряд чи буде можливою в необхідних обсягах і ефективною. Але в непрямій формі така підтримка могла б стати основою формування фінансового ресурсу, який би забезпечив початковий, організаційний етап функціонування системи фінансування інноваційного розвитку будівельної галузі, і певні можливості поступового переходу на комерційну основу її функціонування. Підтримка в не-

прямій формі можлива, наприклад, через важелі цінової політики, за рахунок впровадження інноваційної складової ціни будівельно-монтажних робіт, надходження від якої могли б акумулюватися у спеціальному фонді. Подібний досвід вже було напрацьовано в період функціонування Інноваційного фонду.

Проведене в даній роботі дослідження дозволяє зробити наступні висновки.

Будівництво має відіграти ключову роль в реалізації стратегії інноваційного розвитку всієї національної економіки.

Безпосереднє відношення до будівництва мають два напрямки інноваційного процесу.

1. Зростання питомої ваги інноваційно-орієнтованих підрядних робіт (тобто, будівельно-монтажних робіт, що безпосередньо забезпечують впровадження нової техніки, нових технологій чи виробництва нових продуктів) у загальному обсязі будівельно-монтажних робіт.

2. Інноваційна перебудова самої будівельної галузі (інноваційне технічне оснащення будівельно-монтажних робіт, технологічні інновації, інновації в сфері організації й управління будівельно-монтажними роботами).

З метою забезпечення інноваційно-інвестиційної діяльності вітчизняних підприємств підрядними потужностями та посилення інноваційної активності в самій будівельній галузі є доцільним наступне.

1. Вирішити питання аналітично-статистичної бази дослідження інноваційного процесу в будівництві, зокрема, ввести до складу статистичної звітності показник питомої ваги інноваційно-орієнтованих будівельно-монтажних робіт. Такий показник, з одного боку, може ефективно використовуватися для моніторингу інноваційного процесу в різних галузях національної економіки, з іншого – стати інструментом для додаткового стимулювання будівельних підприємств до виконання технологічно складних будівельних проектів з високою питомою вагою інноваційно-орієнтованих будівельно-монтажних робіт у їх складі.

2. Провести комплексні заходи щодо формування інноваційного потенціалу будівельної галузі за всіма видами діяльності, що утворюють технологічний ланцюг освоєння капіталовкладень за державної підтримки (організаційної та фінансової).

1. Антонюк Л.Л., Поручник А.М., Савчук В.С. Інновації: теорія, механізми розробки та комерціалізації. – К.: КНЕУ, 2003. – 394 с.

2. Інноваційний розвиток економіки: модель, система управління, державна політика / За ред. Л.І.Федулової. – К.: Основа, 2005. – 552 с.

3. Гальчинський А.С., Гесць В.М., Кінах А.К., Семиноженко В.П. Інноваційна стратегія українських реформ. – К.: Знання України, 2000. – 326 с.

4. Лебедєва І.В., Касьянова Л.П., Новак О.В. Інноваційний менеджмент. – Алчевськ: ДГМІ, 2004. – 205 с.
5. Статистичний щорічник України. – К.: Мінстат України, 2007.
6. Ткаченко В.А. Інтелектуальний потенціал в основі розвитку виробничих сил і виробничих відносин. – Дніпропетровськ: Моноліт, 2008. – 274 с.
7. Фатхутдинов Р.А. Інноваційний менеджмент. – СПб.: Пітер, 2002. – 400 с.
8. Холод Б.І., Ткаченко В.А., Тянь Р.Б., Чимшит С.І., Щукін А.І. Основи конкурентних переваг і інноваційного розвитку. – Дніпропетровськ: ДУЕП, Моноліт, 2008. – 475 с.

Отримано 11.03.2010

УДК 330.101

С.І.ШТЕФАН, М.Ю.БАГМУТ

Харьковская национальная академия городского хозяйства

РЕАЛИЗАЦИЯ ГОСУДАРСТВЕННОЙ СТРАТЕГИЧЕСКОЙ ПОЛИТИКИ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ

Рассматривается проблема развития конкурентной среды в Украине на мировом рынке, необходимость эффективной адаптации к мировым инновационным процессам. Анализируются приоритетные направления инновационного развития в промышленности Украины.

Розглядається проблема розвитку конкурентного середовища в Україні на світовому ринку, необхідність ефективної адаптації до світових інноваційних процесів. Аналізуються пріоритетні напрями інноваційного розвитку в промисловості України.

The problem of the competitive positioning of Ukraine in the global economic environment, the need for effective adaptation to the global innovation processes. Analyzes the priority directions of innovative development in industry of Ukraine.

Ключевые слова: ценовая конкуренция, инновации, инновационная программа, инновационное развитие, темпы экономического роста, международная конкуренция, новые технологии.

В настоящее время в Украине правительством официально провозглашен курс на инновационное развитие. Воплощение в жизнь такой политики требует консолидации сил и согласования целей всех ветвей и уровней власти. Но в инновационном развитии Украины по многим направлениям существуют значительные противоречия. Ресурсная база для такого развития сегодня недостаточно сформирована, кроме того, возникают проблемы реализации инновационного процесса на всех его этапах, что требует тщательного рассмотрения и исследования качественных и количественных характеристик инновационного развития.

Различные аспекты данной проблемы рассматриваются в работах Н.Гончаровой, М.Шарко, Н.Гапоненко, В.Геец [1-4] и др.

В условиях международной специализации международная кон-